

всесвітньої історії: зб. наук. праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2014. Вип. 25. С. 135–138.

48. Трофімук-Кирилова Т. Наслідки виконання рекрутської повинності для єврейських громад Волинської губернії у XIX ст. *Краєзнавство*. 2015. № 3/4. С. 81–88.
49. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Ф. 442. Оп. 144. Спр. 798.
50. Шевчук Б. Законодавче регулювання військової повинності громадян і однодворців західних губерній у Російській імперії в дореформений період. *Сумський історико-архівний журнал*. 2014. № 23. С. 38–47.

Карлина Оксана. Исполнение рекрутской повинности городским населением Волынской губернии (конец XVIII – 1860-е годы XIX в.). На основе анализа законодательных актов и делопроизводственной документации местных органов власти прослеживается процесс исполнения рекрутской повинности христианским населением городов и местечек Волынской губернии до времени её замены общей воинской обязанностью. Показано, какое место в организации наборов рекрутов занимала мещанская община, каким принципами она руководствовалась, отправляя тех или иных своих членов на длительную военную службу. Выяснены причины распространения и особенности проведения рекрутских наборов среди двух других податных сословий – граждан и однодворцов, которые жили в городах и местечках.

Ключевые слова: Российская империя, Волынская губерния, рекрутская повинность, рекрутский набор, мещане-христиане.

Karlina Oksana. The Execution of the Recruiting Duty by the Urban Population of the Volyn Province (the End of the XVIII – the 1860s of the XIX Century). Based on the analysis of legislative acts and record keeping documentation of the local authorities the process of the execution of the recruiting duty by Christian population of the cities and towns of the Volyn province before its replacement by common military duty is traced. The author shows the place occupied by a philistine community in the organization of the recruit sets and the principles it was guided sending one or the other of its members to a long-term military service. The reasons for the distribution and the specifics of the conducted recruit sets among two other tax-paying states (citizens and smallholders) lived in cities and towns were clarified.

Key words: Russian Empire, Volyn province, recruiting duty, recruit set, Christian philistines.

Стаття надійшла до редколегії
06.09.2017 р.

УДК 026:272-523.6-9(477.82)

Анна Кирилюк

Жанровий та тематичний репертуар бібліотек римо-католицьких монастирів Волинської губернії (кінець XVIII – початок XIX ст.)

Визначено жанровий та тематичний репертуар бібліотек римо-католицьких монастирів Волинської губернії в кінці XVIII – на початку XIX ст. Розглянуто їхній кількісний склад, місце й час видання літератури в книгозбірнях. Виокремлено найбільші монастирські бібліотеки, порівняно з бібліотеками різних монастирів, за наповненістю та тематикою.

Ключові слова: Волинська губернія, римо-католицькі монастирі, бібліотека, бібліотечний каталог, книги.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із важливих напрямів повсякденної практики римо-католицьких монастирів була освітня діяльність. Роботу навчальних закладів, які утримували монастирі, уможлилювала наявність у них книгозбірень. Часто монастирські бібліотеки вирізнялися багатим жанровим і тематичним репертуаром. Збережені історичні джерела дають змогу його охарактеризувати.

Вивчення наповненості бібліотек є не тільки складовою частиною дослідження загальної історії римо-католицького чернецтва у Волинській губернії, але й сприяє з'ясуванню обсягу та цілеспрямованості його діяльності, а також деяких аспектів інтелектуального життя Волині, оскільки кожна соціальна група відігравала певну роль у суспільних процесах краю.

Мета наукової розвідки – огляд жанрового та тематичного репертуару бібліотек римо-католицьких монастирів Волинської губернії в кінці XVIII – на початку XIX ст.

---

¹ © Кирилюк А., 2017

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання складу й жанрового репертуару бібліотек римо-католицьких монастирів Волинської губернії піднімалось у науковій літературі. Особливу увагу варто звернути на роботи І. Ціборовської-Римарович, у центрі наукових зацікавлень якої перебувають стародруки та рукописні книги римо-католицьких монастирів, що зберігаються у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [19, 21, 22, 23, 24]. Дослідниця вивчає теоретичні засади книгознавства, історію надходження монастирських книг до фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, їхнє культурне значення й джерелознавчий потенціал [20]. Також у процесі опрацювання функціонування домініканських монастирів на Волині Н. Сінкевич проаналізувала комплектацію їхніх бібліотек, жанрове наповнення, особливості складу в різних обителях ордену [18]. Однак, попри наявність розвідок, дотичних до заявленої теми, вона залишається малодослідженою. Архівні матеріали дають змогу глибше її розкрити.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Джерелами для вивчення монастирських бібліотек є візитації монастирів, матеріали про їх ліквідацію, а також окремі документи, у яких зафіксовано книги з монастирів. У деяких візитаціях уміщено повний каталог книг бібліотеки, поділений на тематичні частини; інші мають лише перелік тематичних розділів книг або містять інформацію про їх загальну кількість. Архівні справи про ліквідацію монастирів подібні за змістом до візитацій.

Прикладом великої книгозбірні є бібліотека Луцького монастиря ордену тринітаріїв. Відомості про бібліотеку вміщені в кількох візитаціях цього монастиря [5, 13, 15], але лише генеральна візитація, проведена в 1799 р., доповнена об'ємним каталогом бібліотеки: на 45 аркушах перераховано понад дві тисячі книг, які поділено на 24 тематичні розділи [15 арк. 11–56]. Опис книги містить прізвище (інколи ім'я) автора, назву твору (переважно неповну), рік, місце видання (не завжди вказано), обсяг книги (in folio, in 4°, in 8°, in 12°). Якщо книга мала кілька томів, то автор візитації записував, які томи наявні. В окремій графі фіксували кількість примірників однієї й тої самої книги в бібліотеці. Кожен тематичний розділ мав свою нумерацію.

Приміщення бібліотеки тринітарського монастиря було на другому поверсі монастирського корпусу, де поряд були архів, ораторіум та шкільна зала. Бібліотечні дерев'яні лаковані шафи виконано в стилі архітектурного іонічного ордеру, оздоблено різьбленням із рослинним орнаментом [15, арк. 56; 24 с. 148].

На думку І. Ціборовської-Римарович, бібліотека Луцького монастиря ордену тринітаріїв нараховувала 1470 книг [22, с. 107], однак каталог бібліотеки 1799 р. дає підставу стверджувати, що наприкінці XVIII ст. луцькі тринітарії мали у своєму користуванні 1246 творів (2174 книги), переважно польською й латинською мовами (див. табл. 1). Книги походили з різних друкарень колишньої Речі Посполитої, Німеччини, Австрії, Італії, Франції, Нідерландів. Найбільше в книгозбірні було творів, виданих у Венеції, Кельні, Аугсбурзі, Антверпені, Римі, Відні, деякі надруковано в Лондоні, Парижі, Франкфурті. Більшість книг польською мовою опубліковано у Варшаві, Кракові, Сандомирі, Любліні, Познані й інших містах. Із друкарень, розміщених на українських етнічних землях, переважали видання зі Львова, менше – із Бердичева й кілька – із Луцька. [15, арк. 11–56].

Таблиця 1

Склад бібліотеки Луцького монастиря тринітаріїв за тематикою й часом друку видань станом на 1799 р.*

№ з/п	Тематичний розділ	Час друку				Усього творів
		XVI ст.	XVII ст.	перша половина XVIII ст.	друга половина XVIII ст.	
1	2	3	4	5	6	7
1	Pisanie święte	–	2	3	2	10
2	Expozytorowie	–	2	4	1	4
3	Święci ojcowie	1	6	10	6	26
4	Teologowie dogmatycy	1	3	27	24	56

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
5	Teologowie scholastyczni	1	3	16	8	27
6	Teologowie moralni	3	12	64	55	156

7	Prawo kościelne	–	6	23	13	43
8	Prawo cywilne	2	3	7	8	24
9	Historia kościelna	4	3	24	20	58
10	Historia cywilna	12	15	46	53	153
11	Matematycy		1		11	12
12	Medycy	3	7	2	11	31
13	Książki do szkół niższych należące	–	3	7	1	20
14	Książki w różnych językach	1	31	75	104	252
15	Książki do nabożeństwa	–	3	8	15	39
16	Książki w materiach politycznych	1	16	13	41	94
17	Retorowie	2	16	31	23	104
18	Wierszopisowie	1	8	10	8	36
19	Książki militarne	1	–	–	2	5
20	Książki ekonomiczne	–	–	1	2	3
21	Książki zakonne		4	32	16	65
22	Książki zakazane	2	3	4	3	12
23	Książki chórowe	–	–	1	1	12
24	Książki do architektury należące	–	1	–	3	4
	Разом	35	148	408	431	1246

* Складено на підставі: ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр. 227. Арк 11–56.

Список книг розпочинається з розділу «Pisanie Świąte», до якого увійшли різні видання Біблії та Євангеліє, наприклад «Biblia Sacra Vulgata» (1715 р.) без указівки на місце її друку, «Ewangelie I Epistaty» (Львів, 1760 р.), «Ewangelie I Epistaty» (Краків, 1723 р.). Найстаріша книга цього розділу – «Psalterium Graece et Latine», опублікована в 1611 р., але місце її видання не вдалось ідентифікувати. До розділу «Echrozytorowie» належали книги, які були коментарями до Святого Письма. Розділ «Święci Ojcowie» уміщував твори святих отців, зокрема Франциска Ассізького (Падуя, 1739 р.), Ігнація Лойоли (Антверпен, 1662 р.), Василя Великого (Кельн, 1617 р.) [15, арк. 11].

Три розділи інвентарю бібліотеки луцьких тринітаріїв об'єднували книги з догматичної, схоластичної та моральної теології (усього 239 творів). Серед них знаходимо твір Яна Алоїза Кулеши (1660–1706) «Wiara Prawosławna pismem świętym, soborami, Oycami SS. mianowicie greckimi y historyą kościelną» (Вільно 1704 р.), роботу «Ofiara Sprawiedliwości, albo Traktat o Czyscu» Марціна Рибчинського (1707–1794), яка побачила світ у друкарні Бердичівського кармелітського монастиря в 1763 р. (її автор на той час очолював Руську провінцію ордену кармелітів) [15, арк. 16; 21].

Наявна в монастирі юридична література поділялася на «Prawo Kościelne» (43 твори) та «Prawo Cywilne» (24 книги). Найстарішим виданням із церковного права було краківське 1630 р. «Concilium Provinciale Regni Polonia», [15, арк. 24] авторства Бернарда Мацейовського, кардинала, луцького (1587–1600) і краківського (1600–1605) єпископа, відомого (серед іншого) тим, що він обвінчав Марину Мнішек і царя Московії Лжедмитрія I. Книги з цивільного права в бібліотеці Луцького тринітарського монастиря – це переважно видані в різні роки сеймові конституції Речі Посполитої [15, арк. 25].

Історичну літературу представлено в розділах «Historia Kościelna» (58 творів) і «Historia Cywilna» (153 твори). Заслуговує на увагу твір «Sparta Polska, niezwycciónemi Łaskawości piersiami mocna, Panna Najświętsza Marya, w Cudownym Obrazie Miasta Stołecznego, Woiewodztwa Wołyńskiego, w Kościele Łuckim Dominikańskim, cudami, łaskami, appárycyami y innemi niezliczonemi dobrodzieystwy Boskimi, za Najświętszą swoją interpozycją konferowanemi, ućiekájącym się nabożnie ludziom, w różnym paroxyzmách ná obronę, wszechmocną ręką wystawiona [...]», видана в 1703 р. в Замості. У книзі описано чуда, пов'язані з іконою Богородиці Луцького домініканського монастиря [15, арк. 26], коронація якої відбулась у 1749 р.

Ікона Богородиці луцьких домініканів була копією римської ікони з базиліки Санта Марії Маджоре в Італії. До наших днів оригінал чудотворного образу не зберігся: ікона згоріла під час пожежі в Луцькому кафедральному костелі в 1926 р., збереглися лише гравюрні її відтворення та копія 1640 р. [17, с. 227].

Найдавніша книга розділу «Historia Kościelna» і всієї бібліотеки – це «Vita S. Benedicti», датована 1507 р., місце видання не вказано [15, арк. 26]. Серед творів світської історії знаходимо «Kronikę polską» Мартіна Кромера, у якій подано історію Польщі із найдавніших часів до 1505 р. Ця книжка вже не мала титульної сторінки, але можна припустити, що цей примірник видано у 1611 р. у Кракові. У розділі також зафіксовано, що монастир мав у своїй бібліотеці «Żywoty Świętych» Петра Скарги, опубліковані в Кракові в 1760 р. [15, арк. 25].

Цікава також праця «Krotkie opisanie kosciolow Krakowskich», повна назва якої – «Kleynoty Stołecznego Miasta Krakowa Abo Koscioly Y co w nich iest widzenia godnego y znacznego Krotko Opisane.: Do tego przydany iest Katalog Krolow Polskich y Biskupow Krakowskich. Powtore z pilnoscia przeuzrzane y do druku podane Przez Piotra Niacynta Prusca (1605–1667)», видана в Кракові в 1650 р. [15, арк. 28]. Це був своєрідний путівник святинями Кракова. Окрім відомостей про костели, у ньому вміщено й опис самого міста. [27].

Розділ «Matematycy» охоплював книги з математики, такі як «Elementa» Кристіана фон Вольфа (1679–1754) (Геня, 1734 р.), збірник задач із геометрії «Geometrya Czyli nauka o ziemiomiernictwie [...]» авторства Патриція Скарадкевича (Варшава, 1774 р.) [26], «Taumaturgus Mathematicus» Каспара Енсі (Кельн, 1636 р.). Також у розділі зафіксовано декілька книг із географії, наприклад «Lexykon geographiczne» василіана Гіларіона Карпінського (Вільно, 1766 р.). У розділі «Medycy» зібрано трактати з медицини, найстаріший твір у розділі – це «Opera Medica» Аретей Кападокійського (рубіж I і II ст. н. е.), грецького лікаря часів Римської імперії, виданий у 1551 р. Бібліотека мала твори професора медицини з Віттенберзького університету Даніеля Зеннерта (1572–1637); італійського філософа та медика XVI ст., який був професором університету в Падуї, Марка Антонія Зімара (1460–1532); лікаря-фізіолога, котрий працював у Седанській академії (на півночі Франції), у Лейденському й Базельському університетах Франциска Сільвія (1614–1672), а також трактати Гіппократа [15, арк. 35].

У розділах «Książki do szkół niższych należących» та «Książki w różnyh językach» зібрано підручники, словники й граматики для вивчення польської, латинської, іспанської, німецької та італійської мов, наприклад франко-латинський словник «Dictionarium Gallico-Italicum» (Венеція, 1737 р.) [15, арк. 35].

Праці членів ордену тринітаріїв входили до розділу «Książki Zakonne». Загалом цей розділ нараховує 65 творів, більшість із яких становлять житія святих, проповіді та молитви, наприклад «Życie B. Szymona de Roxas ord. Trinitat.», (Бердичів, 1796 р.), «Życie i Nabożeństwo do B. Szymona i Michała Trynitarów» (Вільно, 1776 р.), «Modlitwy do NP. Maryi w kościele Tomaszowskim XX Trynitarzów», видані у Львові [15, арк. 53].

Дуже цікавим є розділ «Książki Zakazane», у якому зазначено 12 творів, унесених до різних індексів заборонених книг Римо-Католицькою церквою. Серед них – твір Ніколло Макиавеллі «Disputationum de republica, quas discursus nuncupavit, libri III», виданий у 1599 р. у Венеції; Йоаніса Маріна «Oconenfis Theologia Speculativa & Moralis» (Венеція, 1720 р.), унесений до індексу заборонених книг Католицької церкви в 1681 р., твори Ксенофонта (близько 430 до н. е.– бл. 355 до н. е.) – давньогрецького історика та політичного діяча (Франкфурт, 1595) а також праці протестантських авторів, як-от «Devotiones et Cantica Luteranorum» (Дрезден, 1745 р.). Цікаво, що до розділу книгозбірні внесено твір за назвою «De Secretis Mulierum» (Амстердам, 1669 р.), який помилково приписується отцю-домінікану, наставникові Фоми Аквінського, святому Римо-Католицької церкви Альберту Великому. Цей медико-філософський трактат містить різноманітну медичну інформацію, описи магічних дій і фольклорні замальовки [15, арк. 56].

Інші дві візитації монастиря за 1816 та 1819 рр. вміщують лише перелік розділів, до яких належали книги, а також кількість примірників у кожному з них. За ними можна виявити, що на початку XIX ст. кількість книг у монастирській бібліотеці збільшилася на 1816 р.: вона становила вже 2461 екземпляр. У документі більшість розділів збігається з візитацією 1799 р., але з'являлися нові розділи: «Філософія» (189 томів) та «Devotionis» (74 томи). Назви розділів подано латинською мовою. Книги проповідей мали два розділи: проповіді латинською мовою (98 томів) і проповіді польською мовою (189 томів) [5, арк. 8].

Автор візитації Луцького тринітарського монастиря за 1819 р. виокремив 28 тематичних розділів книг, які зберігались у бібліотеці. При цьому він указав на кількість творів і примірників певного розміру (in folo, in 4°, in 8°, in 12°). У 1799–1819 рр. в Луцькому тринітарському монастирі збільшилася кількість екземплярів Святого Письма (із 10 до 14 книг), творів Святих Отців (із 26 до 28), праць із медицини (із 31 до 54). Водночас помітно зменшилася чисельність книг авторства членів ордену тринітаріїв: якщо в 1799 р. їх було 65, то на 1819 р. – 21. Імовірно, ці видання внесено автором візитації до інших розділів. У доку-

менті також зазначено нові розділи: «Аскетика» (215 творів, 307 томів), «Історична географія» (16 творів, 19 томів) [13, арк. 4].

Існування такої великої бібліотеки в Луцькому тринітарському монастирі пов'язане з тим, що тривалий час у ньому діяв новіціат, філософські та теологічні студії й колегіум, а також до 1842 р. містилася резиденція провінціала тринітарського ордену [25, с. 156].

Якщо порівнювати бібліотеку луцьких тринітаріїв з іншими осередками ордену на Волині, то на першу чверть XIX ст. у книгозбірні монастиря в Берестечку нараховувалося 1500 одиниць зберігання. Джерелами надходження книг до бібліотеки були закупівля, обмін, дари й успадкування книг після смерті їхніх власників. У фондах НБУ міститься 74 стародруки берестецької бібліотеки, які походять із друкарень Амстердама, Антверпена, Аусбурга, Базеля, Брюсселя, Варшави, Венеції, Вроцлава, Кельна, Кракова, Лейпцига, Лондона, Любліна, Львова. Домінують західноєвропейські видання, більшість із яких – латинською мовою, дещо менше – польською. Основна кількість книг, як і в бібліотеці луцького осередку ордену, – теологічного змісту, а також історичні твори [22, с. 106–107].

У своїй розвідці І. Ціборовська-Римарович простежує шляхи надходження друків до книгозбірень. Наприклад, друге видання твору єзуїта Войцеха Тишковського «Historie z osobliwszemі rewolucyami pod tytułem Stół mądrości...» (Люблін, 1756 р.) передане до бібліотеки після смерті отця Мельхіора від Благовіщення Діви Марії, четвертий том твору провідника ордену піарів Самуїла Висоцького «Nauki homilje u materye kazań na wszystkie w całym roku dni święte...» (Варшава, 1770 р.) потрапив до бібліотеки після смерті ченця тринітара Тадея від Святого Йозефа. Помітки про це зафіксовано на самих друках [22, с. 109].

Траплялося, що в монастирях були лише книги, необхідні для богослужіння, як і в тринітаріїв в Шумбарі. У візитації цього монастиря за 1799 р. зазначено, що в ньому зберігалася лише 19 книг (Біблія, проповіді, а також декілька теологічних творів), решту їх передано в осередок ордену тринітаріїв у Берестечко, оскільки в Шумбарі не було місця для зберігання великої бібліотеки [14, арк. 2].

Попри те, що існує мало джерел, де були б розміщені детальні інвентарі монастирських бібліотек, можна віднайти матеріали, у яких наявна загальна інформація про тематику літератури книгозбірень. Незважаючи на те, що детального інвентарю бібліотеки монастиря ордену францисканців у Межириччі Острозького повіту не маємо, у візитації за 1819 р. подано перелік жанрових розділів бібліотеки з указівкою на кількість книг у них: «Książki Pisma Świętego» (24 книги), «Książki teologiczne» (49), «Książki kościelne» (5), «Książki jurydyczne» (19), «Książki ascetyczne» (10), «Książki oratoryczne» (9), «Książki Homilijowe» (29), «Książki filozoficzne» (46), «Książki polityczne» (10), «Książki Medyczne» (8). Водночас автор зазначає, що в бібліотеці було 114 книг польською мовою, не зазначаючи їхню тематику. У бібліотеці також зберігалася різна документація монастиря: реєстри богослужінь, книги доходів та видатків монастиря, актові матеріали [12, арк. 2].

Окрему групу джерел із дослідження монастирських бібліотек становлять документи про закриття монастирів. Перша хвиля їх ліквідації розпочалася після польського Листопадового повстання 1830–1831 рр., коли скасовано більшість обителей [16, с. 508]. На підставі указу від 1832 р. закрито більшість монастирів Волинської губернії: домініканів у Камені-Каширському, Кульчині [17, с. 257–259], Кременці, Невиркові, Овручі, Чорторийську [11, арк. 1], Старокостянтиніві, Торговиці [2, с. 170]; францисканів – у Дружкополі [10, арк. 1], Івниці, Корці, Кременці, Ляхівцях, Шумську; августиніан – у Затурцях, Радзихові, Кодні [1, с. 64]; тринітаріїв – у Шумбарі; бернардинів – у Варковичах та Кустині; піарів – у Дубровиці; кармелітів – в Аннополі, Вишнівці, Городинську, Дорогостаях [9, арк. 1], Лабуні [3, арк. 1], Олевську [4, арк. 1], Топорищах; капуцинів – в Острозі; маріанів – у Берездові [2, с. 170].

У справах про закриття монастирів не часто трапляються детальні відомості про склад бібліотек, переважно вказано лише загальну кількість книг. Так, бібліотека монастиря ордену домініканів у Чорторийську на момент ліквідації в 1832 р. нараховувала 460 книг [8, арк. 31]. Ушомирський монастир ордену кармелітів мав 44 видання латинською мовою й 16 – польською [7, арк. 23], Лабунський кармелітський монастир – 281 книгу [6, арк. 11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши жанровий і тематичний склад бібліотек римо-католицьких монастирів Волинської губернії, можемо стверджувати, що в книгозбірнях зосереджено літературу різної тематики. Її основу склали книги релігійного змісту, але було чимало творів з історії, медицини, філософії, економіки та інших наук, автори яких – відомі мислителі й науковці попередніх епох. Книги переважно походили з друкарень Західної Європи та Речі Посполитої. Більшість літератури монастирських книгозбірень написано латинською, трохи менше – польською мовою. У бібліотеці монастиря могло міститися від кількох десятків до понад тисячі примірників книг, що

залежало від величини монастиря, наявності при ньому світських і церковних навчальних закладів і новіціату.

Джерела та література

1. Білоусов Ю. Київсько-Житомирська римсько-католицька єпархія: істор. нарис. Житомир, 2000. 314 с.
2. Буравський О. А. Римо-католицька церква на Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 452 с.
3. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). Ф. 90. Оп 1. Спр 167.
4. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 171.
5. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 293.
6. ДАЖО. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 167.
7. ДАЖО. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 168.
8. ДАЖО. Ф. 178. Оп. 4. Спр. 170.
9. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 162.
10. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 163
11. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 170.
12. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 396.
13. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр 412.
14. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр. 225.
15. ДАЖО. Ф. 90. Оп 1. Спр. 227.
16. Об упразднении некоторых римско-католических монастырей. Именной: [указ], объявленный гражданским губернатором министром внутренних дел. 1832. Июля 19. *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Второе*. Санкт-Петербург: Тип. II отделения собственной его императорского величества канцелярии. 1833. Т. VII. С. 507–510.
17. Сінкевич Н. Ікона Богородиці луцького домініканського монастиря: історія та особливості поширення культу. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич, 2005. Вип. 9. С. 225–233.
18. Сінкевич, Н. Laudare, benedicere, praedicare. Домініканський орден на Волині в кінці XVI – на початку XIX ст. Київ: Кайрос, 2009. 408 с
19. Ціборовська-Римарович І. Бібліотека Острозького єзуїтського колегіуму: історія та сучасний стан фонду. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Історичні науки*. Остріг, 2008. Вип. 13. С. 378–392.
20. Ціборовська-Римарович І. Видовий та джерелознавчий аналіз документів з історії книги та історії бібліотек в Україні XVI – першої чверті XIX ст. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ: НБУ, 2012. Вип. 34. С. 259–279.
21. Ціборовська-Римарович І. Джерела для дослідження історії формування фонду книгозбірні Бердичівського монастиря босих кармелітів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ: НБУ, 2016. Вип. 44. С. 329–343.;
22. Ціборовська-Римарович І. О. Бібліотека Берестецького монастиря Ордену тринітаріїв: історична доля та стан дослідженості фонду. *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ: НБУ, 2010. Вип. 14. С. 103–114.
23. Ціборовська-Римарович І. Стародруки з книгозбірні Кременецького монастиря отців реформатів як джерело до історії монастирської бібліотеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ: НБУ, 2013. Вип. 37. С. 319–332.
24. Ціборовська-Римарович І. Бібліотека Луцького монастиря Ордену тринітаріїв: історична доля та шляхи надходження до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Старий Луцьк: наук.-інформ. зб. Луцьк*, 2010. Вип. 6. С. 146–154.
25. Gach P. P. Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914; KUL. Lublin, 1999. 675 s. S. 156.
26. Geometria Czyli Nauka O Ziemiomiernictwie: Ku snadnieyszemu wyższej Matematyki poznaniu służąca, z przystosowanemi do zażycia oneyże w praktyce sposobami Krotko Zebrana/Przez X. Patrycego Skaradkiewicza [...]. URL: <http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=94642&from=&dirids=1&verid=&lp=1&QI=836E9C6B9FCD2682056369FFF5B05B61-1> Дата доступу: 25.11.2017
27. Klejnoty Stołecznego Miasta Krakowa Abo Koscioły Y co w nich iest widzenia godnego y znaczego Krotko Opisane : Do tego przydany iest Katalog Krolow Polskich y Biskupow Krakowskich / Powtore z pilnoscia przyezrzane y do druku podane Przez Piotra Hiacynta Prvcsza [...]. wydana w Krakowie: W Drukarni FranciŃbka Cezarego [...], 1650. URL: <http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=200174> (дата звернення: 25.11.2017).

Кирилюк Анна. Жанровый и тематический репертуар библиотек римско-католических монастырей Вольнской губернии (конец XVIII – начало XIX в.). Рассматриваются жанровый и тематический репертуар

библиотек римско-католических монастырей Волынской губернии в конце XVIII – начале XIX в. Анализируется книжный фонд библиотеки Луцкого монастыря ордена тринитариев по материалам визитаций за разные годы и проводится его сравнение с библиотеками других монастырей в губернии. Наблюдается, что в библиотеках больше всего было произведений церковно-религиозной тематики, изданных преимущественно в XVIII в., немало хранилось светской литературы, главным образом латиноязычной. Книги изданы в разных типографиях Западной Европы и Речи Посполитой. Делается вывод, что количество книг и их жанрово-тематическое разнообразие в монастырских библиотеках зависели от материального обеспечения обители, наличия при ней учебных заведений или новициата.

Ключевые слова: Волынская губерния, римско-католические монастыри, библиотека, библиотечный каталог, книги.

Kyryliuk Anna. Genre and Thematic Repertoire of the Libraries of the Roman Catholic Monasteries of Volyn Governorate (end of the XVIII – the Beginning of the XIX Century). Considered genre and thematic repertoire library of Roman Catholic monasteries in Volyn Governorate end of the XVIII – the beginning of the XIX century. Done detailed analysis available in the library Lutsk Trinitarian Order monastery of books on materials visitations for different years. An attempt is made to compare the genre repertoire of libraries of other monasteries in the governorate with the library of Trinitarians in Lutsk. Revealed that most libraries were works in the church and religious subjects, published mainly in the XVIII century. But many remained secular literature, mostly Latin-speaking. The books came from various printing houses in Western Europe and the Commonwealth. It was concluded that the number of books and their genre and thematic variety in monastery libraries depend on his financial security, availability of schools him or novitiate.

Key words: Volyn Governorate, Roman Catholic monasteries, library, library catalog, books.

Стаття надійшла до редколегії
17.10.2017 р.

УДК 94:352.07(477.82)«187/189»

Пауліна Леснича¹

Реформування міського управління у Волинській губернії (остання третина XIX ст.)

Розглянуто особливості реформування міського управління у Волинській губернії в останній третині XIX ст. Проаналізовано нормативно-правові акти, на підставі яких вибирали нові органи міської влади. Увагу акцентовано на особливостях уведення в дію Міського положення 1870 р. та Міського положення 1892 р. на Волині. Розкрито відмінності здійснення міської реформи в державних і приватновласницьких містах губернії.

Ключові слова: Волинська губернія, місто, міська дума, спрощене громадське управління, Міське положення 1870 р., Міське положення 1892 р.

Постановка наукової проблеми та її значення. Законодавчі засади, які регулюють та унормовують внутрішньоміське врядування, є одночасно продуктом і відображенням основних управлінських потреб суспільства. Упродовж останньої третини XIX ст. в Російській імперії змінювалася система міських владних органів на основі двох Міських положень 1870 р. та 1892 р. Позастановий принцип формування складу міських органів влади поступово став домінувати. Дослідження процесу й особливостей упровадження нових засад управління містом дає змогу з'ясувати особливості його функціонування у Волинській губернії.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Окремі аспекти впровадження нового міського законодавства в українських губерніях Російської імперії стали предметом дослідження сучасних українських учених. Проблеми впровадження нового міського законодавства у Волинській губернії відображено в працях О. Прищепи [13, 15] та М. Бармака [1]. Зміни правових засад функціонування міських дум Волині й Поділля відповідно до Міського положення 1892 р. висвітлив А. Седляр [17]. Вивчення діяльності органів міського врядування Правобережної України в другій половині XIX ст. стосується дисертація Т. Щерби [22]. Наявні також дослідження, у яких розглянуто процес утілення нових засад урядування в окремих міських поселеннях губернії [16].

---

¹ © Леснича П., 2017